

РЕЦЕНЗІЇ

Нонна Шляхова

КУЛЬТУРА НОВІТНІХ УКРАЇНСЬКИХ СПІЛЬНОТ
ЗА КОРДОНОМ У ВИМІРІ ФОЛЬКЛОРИСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ*

Новітні українські трудові спільноти, що стали наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття в країнах Східної та Західної Європи, дедалі більше привертають увагу сучасних учених. Історики, соціологи, антропологи, культурологи, представники інших дисциплінарних галузей намагаються осмислити історичні й соціокультурні контексти української трудової еміграції, яка здобула назву четвертої хвилі та, безперечно, має неабиякі наслідки для країни виходу емігрантів. Однак в українській науці чимдалі актуальнішим є питання, чи достатньо уваги приділяють учені дослідженню новітніх трудових спільнот. Чи цілком розглянуто науковцями феномен явища, яке звично номінують заробітчанством? Чи багато ми знаємо про українських заробітчан, яких лише в Європі налічується декілька мільйонів? Адже науковці, акцентуючи увагу на прагматичності новітнього заробітчанства, подекуди залишають за лаштунками те, що О. Пахльовська образно й влучно назвала «велетенським національним архіпелагом – розкиданими людськими островами в чужих морях» [1, с. 55].

Вочевидь, кожне наукове дослідження, у якому предметом аналізу є сучасне закордонне українство, тією чи іншою мірою ілюструє драматичну ситуацію роз'єднаної нації. Така думка прочитується також у монографії Олени Гінди «Поетична творчість української трудової спільноти в Італії початку ХХІ століття в контексті фольклорної традиції». Автор цієї наукової праці – доцент кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси Львівського національного університету імені Івана Франка. Об'єктом свого наукового дослідження вона обрала досі не відомий українській науці артефакт – вірші сучасних українських заробітчан в Італії, віднайдені вченим у різних джерелах: від опублікованих в українськомовних засобах масової інформації в Італії до тих, що зберігаються у фольклорному архіві кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси Львівського національного університету імені Івана Франка та рукописах заробітчан з особистого архіву дослідника. Така джерельна база сприяла всебічній репрезентації самотнього доробку поетів-аматорів, більшість із яких, як виявляється, написали свій перший

вірш саме на заробітках. Учений називає цей поетичний доробок «народним літописом» та, аналізуючи згадані самотні вірші, підводить читача до висновку про слушність такої характеристики. Студіюючи заробітчанську творчість, О. Гінда поставила перед собою завдання неабиякої складності: дослідити поетичну творчість українських трудівників в Італії комплексно, а саме на тлі історичних і соціокультурних контекстів, генетичних та інтертекстуальних вимірів, а головне – зіставляючи мотиви й сюжети заробітчанських віршів ХХІ століття з мотивами та сюжетикою народних пісень про еміграцію кінця ХІХ – початку ХХІ століття. Зіставленню віддалених майже століттям, проте онтологічно споріднених народних доробків автор присвятила найбільший за обсягом розділ монографії – «Українські народні пісні про еміграцію і вірші сучасних трудових мігрантів: зіставлення сюжетно-мотивних парадигм». Таким змістово-композиційним форматом вона виразно акцентувала дисциплінарний пріоритет її праці – фольклористичний. Щоправда, домінанту такої дисциплінарної візії О. Гінда формулює також у першому розділі праці – теоретичному («Методологічні й теоретичні засади дослідження поетичної творчості української трудової спільноти в Італії»), який вирізняється особливою ґрунтовністю. У ньому дослідник аналізує досить складну матерію – полемічні візії сучасних фольклористів щодо поняття «фольклор». Окреслюючи його типологічні ознаки й межі, вона спирається на тенденції сучасної народної традиції, які впливають на зміни «фольклорного поля» та корелюють семантику терміна. Змістове наповнення терміна «фольклор» автор пов'язує також із викликами сучасної «фольклорної ситуації» й новими детермінантами фольклористичних дискурсів, при цьому звертаючи особливу увагу на концепційний внесок українських учених у розвій теоретичної фольклористичної думки.

Олена Гінда слушно підкреслює, що феномен масової літературної діяльності українських заробітчан в Італії «засвідчив існування унікальної форми творчості, у якій колективне несвідоме спільноти переважало над індивідуальним авторським» [2, с. 21]. Тексти заробітчанських віршів насправді виразно ілюструють синтез фольклор-

* Гінда О. Поетична творчість української трудової спільноти в Італії початку ХХІ століття в контексті фольклорної традиції : [монографія] / О. Гінда. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – 546 с.

ного й літературного, колективного та індивідуально-авторського, що також споріднює їх із народним емігрантським мелосом. Дослідник звертає увагу на такий важливий змістовірний фактор заробітчанської творчості, як «жіноче обличчя» новітньої трудової міграції, що не могло не вплинути на зміст і поетику аналізованих віршів. Цікавим і таким, що вирізняється аналітичною фаховістю, є четвертий розділ монографії «Корпус поезій українських трудівників в Італії у генологічній оптиці: жанрова цілісність VS жанрове розмаїття», у якому проаналізовано жанрову природу корпусу заробітчанських поезій як цілісної змістоформи та запропоновано її маркування як циклу. Науковець ретельно аналізує найбільш поширені «жанрові матриці», які використовували автори поезій, звертає увагу на типові генологічні ознаки заробітчанських віршів, характеризує змістове й смислове наповнення творів. Аналіз поетичних текстів свідчить про вміння дослідника глибинно проникати в психологію творчості заробітчанонок з огляду на особливі, нетипові контексти постання віршів. Вочевидь, впливи численних контекстів і текстів (у широкому розумінні поняття «текст») мотивували автора вивчити інтертекстуальний простір аналізованої творчості. Таке завдання вона

сформулювала в останньому розділі монографії «Поезія українських трудових іммігрантів в Італії в окулярі інтертекстуальності». У ньому розглянуто три різновиди інтертекстуальних виявів: заголовки заробітчанських віршів як культурний текст і паратекстуальний феномен, діалогізм поезій та функціонування в творах «чужого» слова. Мабуть, цим не вичерпуються інтертекстуальні вияви в текстах поезій, проте перспективу подальшого відчитання інтертекстів у новітній заробітчанській творчості автор намічає та окреслює.

Отже, об'ємне й усебічне дослідження матеріалу, який уперше стає об'єктом наукової обсервації – поетичної творчості українських трудових мігрантів в Італії, представлене в монографії Олени Гінди, є новим і вагомим внеском у студіювання сучасних колективізуючих форм культури, витворених нашими співвітчизниками за кордоном. Аналіз новітніх заробітчанських віршів як ілюстрації «життєстійкості» національних цінностей української традиційної культури, безперечно, збагатить сучасну фольклористику спостереженнями про непроминальну актуальність української фольклорної традиції, яка виявляє непересічний потенціал та живильні сили в нових історичних і соціокультурних обставинах.

Література

1. Пахльовська О. Майдан, простір майбутнього / О. Пахльовська // До Світла: християнський часопис українців в Італії. – 2005. – № 11(44). – С. 55.
2. Гінда О. Поетична творчість української трудової спільноти в Італії початку XXI століття в контексті фольклорної традиції: [монографія] / О. Гінда. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – 546 с.